

Plachetnatka náhorní a její adaptace k životu na kmenech stromů

Pavoučí čeleď plachetnatkovití (*Linyphiidae*) představuje nejpočetnější skupinu pavouků v Evropě. Na světě je však se svými 4 545 druhy až na druhém místě za skákavkami (*Salticidae*), kterých je známo necelých 6 tisíc druhů. V České republice žije přes 300 druhů plachetnatek. Zástupci této čeledi se vyznačují mimo jiné obvykle drobnými rozměry a tvorbou horizontálních plachetkovitých sítí (odtud i české pojmenování). Většina našich druhů žije na povrchu půdy, v listovém opadu a pod kameny, několik druhů na vegetaci a na kmenech stromů. Sítí plachetnatek se skládá z horizontální plachetky s několika nahoru i dolů nataženými vlákny. Tento typ je charakteristický zejména pro druhy stavějící sítě na vegetaci. U druhů žijících na povrchu půdy došlo k redukci vertikálních vláken. Plachetnatky se pohybují po spodní straně plachetky „hlavou“ dolů, pouze jeden z našich druhů to má trochu jinak a dokonale se přizpůsobil životu na stojících kmenech stromů – plachetnatka náhorní (*Drapetisca socialis*).

Plachetnatka náhorní je 4–8 mm velký pavouk s mírně dorzoventrálně zploštělým tělem a výrazně dlouhými nohama (obr. 1). Světle šedohnědé zbarvení hlavohruďi i zadečku s tmavými skvrnami ji dokonale maskuje na kůře stromů a dlouhé, tmavě proužkované nohy usnadňují pohyb po kmeni. V klidu bývá přitisknuta ke kůře a má doširoka roztažené nohy, při vyrušení hbitě pobíhá po kmeni.

Tento pavouk je rozšířen téměř po celé Evropě a v severní části Asie. V Severní Americe se vyskytují příbuzné druhy *D. alteranda* a *D. oteroana*, které se svým způsobem života naší plachetnatce náhorní velice podobají. Na ostrově Antipod u No-

vého Zélandu žije *D. australis* a nedávno byl v Číně objeven pátý druh *D. bicurris*. Všichni zástupci rodu *Drapetisca* osídľují kmene stromů.

Nejen zbarvením a tvarem těla je plachetnatka náhorní přizpůsobena životu na kůře. Jako u jedné z mála známých plachetnatek u ní došlo k výrazné redukci tvorby sítě. Dříve se mělo za to, že sítě nestaví vůbec a svou kořist loví pronásledováním stejně jako třeba někteří listovníci rodu *Philodromus*. Až téměř 130 let od jejího popisu bylo zjištěno, že sítě přece jen staví, avšak velmi zjednodušené (viz Kullmann 1961). Sítí plachetnatky náhorní se skládá pouze z několika horizontálně

a vertikálně napnutých vláken většinou v prohlubni na kůře nebo pod větví či sukem (tato místa vyhledávají zvláště mladí jedinci). V laboratorních podmínkách jí trvala stavba sítě pouhé 2–4 minuty (Shütt 1995). Sítí má rozměry okolo 5 až 10 cm² a bývá umístěna jen několik milimetrů nad povrchem kůry, není tedy snadné ji objevit (obr. 2). Vláknata jsou velmi tenká a neobsahují lep, slouží pro signalizaci kořisti. Plachetnatka čeká většinou „hlavou“ dolů na horním okraji sítě nebo v její blízkosti, jakmile se kořist dotkne nataženého vlákna, vyběhá a zmocňuje se jí. Na rozdíl od ostatních plachetnatek se pohybuje po horní straně sítě, a nikoli zespodu. K lepšímu uchopení kořisti má na makadlech a chelicerách dlouhé tuhé štětiny. Někdy ji můžeme spatřit volně pobíhat po kmeni i s ulovenou kořistí (viz obr. na 3. straně obálky), většinou se ale pohybuje v blízkosti sítě. Ukazuje se, že ne všichni jedinci sítí využívají, jsou schopni lovit kořist i bez ní. Dospělí samci sítí pravděpodobně nestavějí. Kořisti se nejčastěji stávají různí chvostokoci, dvoukřídli, motýli (zejména drobné druhy molů a píďalek), mery, křísy nebo i ostatní pavouci.

S touto plachetnatkou se běžně setkáváme v listnatých a smíšených lesích, parcích i na soliterních stromech v městské zástavbě. Žije nejčastěji na kmenech stromů s hladkou borkou, jako jsou buky nebo habry. To je v porovnání s ostatními druhy pavouků neobvyklé, protože obecně preferují spíše členitou rozpraskanou kůru, která skýtá daleko více úkrytů. Volné niky tedy zřejmě využila právě plachetnatka náhorní, která představuje na bucích výrazně dominantní druh pavouka. Můžeme ji nalézt i na jiných listnácích, jako např. na břízácích, dubech, lískách a v menších početnostech i na borovicích a smrcích. Obývá zejména nižší partie kmenů do výšky 10 m, v korunách se vyskytuje jen vzácně (Simon 2002). Několikrát jsem pozoroval tuto plachetnatku také na pískovcových skalách na Broumovsku a v Českém ráji. Aktivní je přes den, i v noci, kořist však loví zejména za soumraku.

Dospělce lze sledovat od června do září, někdy až do listopadu. Mladí jedinci zimují ve štěrbinách kůry, pod kůrou, v ptačích budkách a ojediněle v listovém opadu v blízkosti kmene. Plachetnatka náhorní je tak jedním z mála našich pavouků, který se skutečně dokonale přizpůsobil k životu na kmenech stromů.

Seznam použité literatury je uveden na webové stránce Živy.

1

2

1 Samec plachetnatky náhorní (*Drapetisca socialis*) se zbarvením ani velikostí od samice neliší.

Foto F. Trnka

2 Sítí plachetnatky náhorní (mezi bílými linkami, viz šipka), dole vyplašený pavouk (spodní šipka), který opustil síť. Celá síť je velmi jednoduchá, nenápadná a není lehké ji na kmeni objevit. Často dříve vyplašíme samotného pavouka, který při vyrušení od sítě odbíhá. Foto O. Machač